TURLI YOSH FARZANDLARDA O‘ZARO PSIXOLOGIK MUNOSABATLARNING SHAKLLANISHI

Jumabekov Z. X., GDPI stajyor o‘qituvchi

Annotatsiya: mazkur tezisda turli yoshdagi farzandlar o‘rtasidagi psixologik munosabatlarning shakllanish jarayoni, unga ta’sir qiluvchi psixologik va ijtimoiy omillar, shuningdek, ota-onalarning ushbu jarayondagi roli ilmiy tahlil qilingan. Munosabatlarning rivojlanish bosqichlari va muammoli holatlarning oldini olish yo‘llari ham ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: farzandlar, psixologik munosabatlar, yosh farqi, oila tarbiyasi, emotsional rivojlanish, o‘zaro raqobat, empatiya.

Annatasion: this article scientifically analyzes the process of forming psychological relationships between children of different ages, the psychological and social factors that influence it, as well as the role of parents in this process. The stages of relationship development and ways to prevent problematic situations are also considered.

Kirish: Oila ichidagi psixologik munosabatlar har bir farzandning shaxsiy rivojlanishi va jamiyatda o‘z o‘rnini topishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, turli yoshdagi farzandlar o‘rtasidagi aloqalar ularning ijtimoiy ko‘nikmalarini, emotsional barqarorligini va kommunikativ salohiyatini shakllantiradi. Bu jarayonni tushunish va uni boshqarish oilaviy tarbiyaning muhim vazifalaridan biridir. Oila jamiyatning asosiy ijtimoiy birligi hisoblanadi. Uning a'zolari bir-biriga nisbatan mamlakat qonunlarida belgilangan huquq va majburiyatlarga ega. Oilaviy munosabatlar - bu odamlar o‘rtasida yuzaga keladigan shaxsiy yoki mulkiy munosabatlar. Bu hujayraga turmush o‘rtoqlar, bolalar, bobo-buvilar kiradi. Faoliyatning turli sohalarini tartibga solish imkonini beruvchi oilaviy huquqiy munosabatlarning har xil turlari mavjud. Har doim va barcha madaniyatlarda, shu jumladan, ibtidoiy madaniyatlarda oilaviy munosabatlarga bo‘lgan jarayonlar hayratlanarli darajada yakdillikka ega bo‘lgan: hamma narsada uning halokatli tabiati ta’kidlangan, umumiy qoralash va tanbeh ustunlik qilgan. Faylasuflar, shoirlar, yozuvchilar, ma’naviyatchilar, odob-axloqshunoslar, shifokorlar

qadim zamonlardan beri oilaviy nizolarning o‘ta zararli ekanligi, universalligi va yashirinligini ta’kidlagancha uning turli tavsifnomalarini tasvirlab berishgan.

Bu bosqichda farzandlar orasida o‘zaro faol psixologik munosabat hali to‘liq shakllanmaydi. Asosan, ota-onalarning farzandlar bilan bo‘lgan munosabati orqali ularning hissiy ehtiyojlari qondiriladi. Kichik farzand tug‘ilganda, katta farzandda rashk va qizg‘anish hissi yuzaga kelishi ehtimoli yuqori bo‘ladi. Ushbu bosqichda bolalar o‘zaro ijtimoiy o‘yinlarga kirishadi, rollarni o‘ynash orqali bir-birlarini anglay boshlaydi. Aka-uka va opa-singil o‘rtasida ijtimoiy rollar taqsimoti vujudga keladi. Bu esa hamkorlik va raqobat ko‘rinishlarining shakllanishiga zamin yaratadi. Farzandlar o‘zaro ko‘proq do‘stona munosabatlarga intiladilar, bir-birining his-tuyg‘ularini tushunishga harakat qiladilar. Empatiya shakllana boshlaydi. Raqobat yanada murakkablashadi, ammo sog‘lom muhitda bu raqobat rivojlanishga xizmat qiladi.

O‘smirlar o‘z shaxsiy chegaralarini mustahkamlashga intiladilar. Farzandlar o‘rtasida tenglikka asoslangan muloqot kuchayadi. Mustaqillik uchun kurash natijasida kelishmovchiliklar bo‘lishi mumkin, lekin sog‘lom oilaviy iqlimda ular ijobiy yo‘nalishda hal etiladi.

Yosh farqi: Farzandlar orasidagi yosh tafovuti ularning o‘zaro munosabatlar xarakteriga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Katta yosh farzandlar kichiklarga mehribonlik ko‘rsatishga moyil bo‘ladi, kichik yoshdagi farzandlar esa ko‘proq taqlid qilishga intiladi.

Shaxsiy xususiyatlar: Temperament, xarakter va shaxsiy qiziqishlarning farqliligi munosabatlarning shakllanishida muhim rol o‘ynaydi. Psixologiyada shaxsning xususiyatlari, o‘zlarini muntazam ravishda namoyon etadigan asosiy xususiyatlarning barcha turlarini qamrab oladi. Masalan, har bir kishi tasodifiy kerakli ma'lumotlarni unutishi mumkin, ammo umuman olganda hammasi unutilmaydi. Yagona holatlar belgilar xususiyatining mavjudligini ko‘rsatmaydi. Qarama-qarshilikka uchragan shaxslarning xarakteristikalari odat va bezovtalik kabi xususiyatlarni o‘z ichiga olishi mumkin, lekin bu boshqalarga g'azablanishga qodir bo‘lgan har bir kishi ziddiyatli shaxs bo‘lishini anglatmaydi. Shuni aytib o‘tish joizki, inson hayot tajribasini yig'ib oladigan barcha fazilatlar oladi. Doimiy ravishda emas, balki umr bo‘yi o‘zgarishi mumkin.

Oiladagi tarbiya uslubi: Demokratik tarbiya usuli sog‘lom, ochiq va samimiy munosabatlar shakllanishiga yordam beradi, avtoritar yoki erkin tarbiya esa mojarolarni kuchaytirishi mumkin. Oila qanchalik tartibli, uning a’zolari o‘rtasidagi munosabat samimiy bo‘lsa, Oila tarbiyasi ham shunchalik muvaffaqiyatli bo‘ladi. Oila tarbiyasida ota-ona obro‘si, ularning kuzatuvchanligi, sezgirligi, hozirjavobligi muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega. Oila tarbiyasida tarbiya jarayoni zerikarli, quruq nasihatgo‘ylikdan iborat bo‘lib qolmasligi lozim. Bola hayotining ko‘p qismi oilada o‘tadi. Shu boisdan mavjud an’analar, urf-odatlar, rasm-rusumlar va marosimlarning ijobiy ta’sirida bola asta-sekin kamol topib boradi. An’ana va marosim Oila tarbiyasining qudratli qurolidir.

Xulosa: turli yoshdagi farzandlarda o‘zaro psixologik munosabatlar murakkab va ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, u oiladagi umumiy psixologik muhitga va ota-onalarning yondashuviga bog‘liq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shoumarov G‘. B. “Oila psixologiyasi” – T.: O‘quv qo‘llanma. Sharq nashriyoti, 2010.

2. V. M. Karimova, “Oila psixologiyasi” Darslik – T.: 2007.

3. Davletshin M. G., Do‘stmuxamedova Sh. A., To‘ychiyeva.S. M., Mavlonov M. – Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. T.: TDPU, 2004 y.

4.Baykunusova G.Y .”Ilmiy dissertatsiya” O‘smitlik davridagi yoshlarda hasad hissi paydo bo‘lishining psixologik omillari.Tosh 2019-y